

**Полковник Максим Кривоніс
(1600-1648). Один з
найближчих соратників Богдана
Хмельницького**

**Максим Кривоніс (Кривонос, або Перебийніс також Перейбийніс;
близько 1600 – 1648) – український військовий діяч періоду**

Хмельниччини, лисянський полковник, один з керівників козацько-селянських повстань в Україні. Один з найближчих соратників [Богдана Хмельницького](#). У 1648 році був наказним гетьманом чотирьох полків: Лисянського, Корсунського, Білоцерківського та Уманського. Учасник Корсунської битви, літньої подільської та осінньої волинсько-галицької кампаній 1648 року. Уперше в історії Львова взяв штурмом Високий замок.

Біографічні дані про Максима Кривоноса незначні. Про його життя до початку повстання звісток немає. Справжнє його прізвище невідоме. Згідно з однією з версій, він з селянської (інша версія, що з попівської) родини з села Вільшанка (підписувався «Максим Вільшанський»), або Острога. Автор анонімного німецького памфлету (є припущення що це польський генерал Христофор Хувальдт), називає Кривоноса вихідцем з Шотландії (у цьому разі прізвище Кривоноса може бути перекладом шотландського прізвища «Камерон», що означає «кривий ніс», а не прізвищем, що посилається на зовнішність).

Український історик Володимир Кривошея пише: «Кривоноси у XVII ст. були достатньо відомим шляхетським родом на Мстиславщині. Вони володіли Бугодищами, Служнею, Кривоносівщиною, Кондратівським. Ці надання були отримані ще від князя Мстиславського. У середині цього століття там ще проживали дід Стефан та його онуки, брати Микола, Семен, Василь. Останні мали сестер: Полонію, заміжно за Валюжиничем, Варвару – за Яном Бушковським, Катерину – за Юхимом Товпигою, Ксенію – за Лукашем Бичковським. Юстина Кривоніс була дружиною Яна Козловського (1663). До них близькими (можливо, свояками) були шляхтичі Яків Слюнка, Олександр Товпига. Кривоноси і Товпиги володіли Кондратівкою на основі королівських привілеїв їх предкам. ...Товпига був козацьким полковником на початку XVII ст. Можливо, що і шляхтичі Мстиславського повіту Кривоноси належали до старовинних козацьких родів».

Вся відома діяльність Максима Кривоноса тривала кілька місяців протягом 1648 року. Вперше Кривоніс відзначився у Корсунський

битві де керував передовим полком козацької армії. Зі сформуванням Лисянського полку став його першим полковником. З червня 1648 року на Поділлі очолив повсталі козацькі та селянські загони, з яких сформував цілу армію. За свідченнями тогочасних джерел: «якийсь поганець Кривоніс, збунтувавши всю чернь».

Здобув міста Ладжин, Бершадь, Тульчин, Вінницю та інші. Того часу він титулував себе «полковник його королівської милості Війська Запорізького», без зазначення свого територіального полкового округу, бо сам мав під своєю владою полковників. Також, у 1648 році він наказний гетьман над чотирма полками: Черкаським, Корсунським, Білоцерківським та Уманським.

Наприкінці червня, у розпалі повстанського руху, на Поділлі з'явився з власним полком князь Ярема Вишневецький, який відступав від задніпровських повстанців зі своїх Лубенських володінь до родових волинських маєтків. Ярема Вишневецький розпочав каральні дії проти повсталого населення Поділля та козаків. Проте, після деяких успіхів Ярема Вишневецького під Немировом та Махнівкою (Махновичами), повстанці здобули ці міста. Після відступу Яреми Вишневецького до Волині козацько-селянське військо під керівництвом Максима Кривоноса штурмом взяло (12 липня) Полонне – один з найбільш укріплених замків тогочасної України. У Полонській фортеці козаки захопили 80 гармат.

16 липня–18 липня під Константиновом тривали бої між повстанцями (яких рахували на 50 тисяч), на чолі з Максимом Кривоносом, та польськими військами – полками Осінського, Корицького, Суходольського, Тишкевича та Вишневецького, під головним командуванням останнього. Поляків близько 10 тисяч, але це регулярне, відбірне військо. Повстанці зазнали великих втрат, але поле битви лишилося за ними. Поляки відступили до Збаража, а Максим Кривоніс з військом рушив від Константинова на південь і, проминувши Межибож, 25 липня взяв приступом Бар – місто, яке укріплене не гірше за Полонне, і до того ж займало важливе стратегічне положення. У Барі повстанці також

захопили велику кількість зброї та інших військових припасів.

Падіння Полонного і Бара зробило у польському суспільстві сенсацію не меншу, ніж жовтоводська та корсунська поразки коронних військ. Значна частина Волині і все Поділля перейшло під контроль Максима Кривоноса.

Війна на Поділлі перешкоджала встановленню перемир'я між Богданом Хмельницьким і Річ Посполитою. У зриві мирної угоди були звинувачені і Максим Кривоніс, і Ярема Вишневецький. Вони покладали всю вину один на одного.

Свою програму Максим Кривоніс висловив у листі до князя Владислава Заславського, закликаючи того до мирних переговорів: «те що було зачалось, заспокоїлося, і вже ми не хотіли спустошити землі польської, тільки уївся нам князь Єремія: людей мордував, стинав, на палю садив – скрізь, в кожному місті серед міста шибениця, а тепер виявляється, що на палі були невинні люди... Коли ваша милість пришлеш на певний час до нас послів – я можу затриматись, а коли не буде – мушу боротися». У даному повідомленні йшлося про козацьких послів, затриманих поляками; Максим Кривоніс не мав звісток про їхню долю. В свою чергу Ярема Вишневецький відписував Адамові Киселю, який був посередником у мирних переговорах: «Не хочеться й жити у такій вітчизні, і краще вмерти, ніж дозволити поганству й гультайству панувати над нами».

Богдан Хмельницький у той час офіційно відмежувався від дій Максима Кривоноса і писав польським комісарам, призначеним для укладення перемир'я, що не дозволяв Кривоносові ані зав'язувати бої, ані займати міста. Щоправда, історики ставлять під сумнів щирість таких заяв гетьмана.

У серпні армія Кривоноса з'єдналася з головними силами Хмельницького, який іще у липні виступив із Чигирина. Максим Кривоніс взяв активну участь у поході Хмельницького під Львів та Замостя у серпні-листопаді 1648 року. При облозі Львова козаки Кривоноса захопили Високий Замок – позицію, яка

домінувала над усією місцевістю. Звідти, як свідчив сучасник: «можна було стріляти курей на ринку».

У Пилявецькій битві Максим Кривоніс командував лівим крилом козацької армії; причому його військо утаборилося окремо від війська Хмельницького. Сама чутка про появу Кривоноса під Замостям викликала у місті паніку.

Максим Кривоніс помер під час облоги Замостя. Причина смерті достеменно невідома. Найпоширенішою є версія, що він помер від чуми. Також є припущення, що Максим Кривоніс помер через поранення – від рани, яку отримав в бою ще до початку облоги Львова і від якої сталося зараження крові.